




## Türkiye’de Çocuk Gelişimci Olmak: Çalışma Alanları, Görev ve Yetkileri

*Derleme Makale / Review Article*

 Cihangir KAÇMAZ, Bingöl Üniversitesi

 Mehmet Akif KAY, İnönü Üniversitesi

 Ebru BOĞA, Dicle Üniversitesi

 Ahmet TEMİZ, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

 Mine AYANOĞLU, Artuklu Üniversitesi

 Mehmet SAĞLAM, İnönü Üniversitesi

### Öz

Çocuk gelişimciler Türkiye’de farklı kurum ve kuruluşlarda normal gelişim gösteren çocuklardan özel gereksinimli çocuklara, suça sürüklenen çocuklardan dezavantajlı çocuklara kadar her özellikteki çocuklar ve aileleri birlikte çalışabilmektedirler. Çalışma sürecinde bazı kurumlarda görev tanımları açık ve net bir şekilde tanımlanmışken bazı kurumlarda bu konudaki süreç devam etmektedir. Bununla birlikte çocuk gelişimcilerin mesleki olarak katkı vereceği görev tanımlarının olmadığı yerlerde de bu durumun düzeltilmesi ve geliştirilmesine yönelik süreçler de sürmektedir. Çocuk gelişimcilerin farklı kurumlarda hizmet vermeleri dikkate alınarak bu çalışmada çocuk gelişimcilerin Türkiye’de farklı kurumlardaki çalışma durumları ele alınmıştır. Kurumlardaki çalışma durumları, yetki ve sorumlulukları birlikte ele alınmıştır.

### Anahtar Kelimeler

Çocuk gelişimci,  
Sağlık,  
Özel Eğitim,  
Çocuk Koruma Kanunu

### Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 15.05.2020

Kabul Tarihi: 23.09.2020

## Being a child development specialist in Turkey: Fields of Activity, Duties and Powers

### Abstract

Child development specialist in different institutions and organizations in Turkey than children with normal development of children with special needs, children of all property until the children driven to crime disadvantaged children and their families can work together. While the job descriptions have been clearly defined in some institutions during the working process, the process continues in some institutions. In addition, there are still processes for correction and development of this situation in places where child development specialist do not have job descriptions to contribute professionally. Child development specialist without taking into account the work of these institutions to serve in different situations in the child development specialist, working in different institutions in Turkey were discussed. Working situations, powers and responsibilities in institutions are handled together.

### Keywords

Child development specialist,  
Health,  
Special Education,  
Child Protection Law.

### Article Info

Received: 05.15.2020

Accepted: 09.23.2020

### (Atıf- How to cite)

Kaçmaz, C., Kay, M. A., Boğa, E., Temiz, A., Ayanoğlu, M., Sağlam, M. (2021). Türkiye’de çocuk gelişimci olmak: çalışma alanları, görev ve yetkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, 117-133

**Sorumlu Yazar:** Cihangir KAÇMAZ, ckacmaz@bingol.edu.tr

## Giriş

Çocuk gelişimi alanı, birçok alandan farklı uzmanların ortak çabalarıyla büyüyen disiplinlerarası bir alan olarak görülmektedir (Berk, 2013). Çok disiplinli olan ve görece yeni bir kökene sahip olan Çocuk Gelişimi alanı; psikolojinin psikanalitik, deneysel ve klinik psikoloji alanlarından türemiştir. Büyük oranda eğitim, halk sağlığı, sosyal hizmetler, tıp, biyoloji ve antropoloji gibi çeşitli alanlardan gelen Çocuk Gelişimi çalışmaları; çocukların gelişimi hakkında gerçek bilgi sahibi olmak ve gerçekçi beklentiler oluşturmak, gelişim sürecinde nelere dikkat etmek ve nasıl davranmak gerektiği konusunda rehberlik yapmak, gelişim sapmalarının fark edilmesinde ve doğru yönlendirmelerin yapılmasında destek sunmak gibi detayları içermektedir (Gander ve Gardiner, 2015, Doğan ve Baykoç, 2015).

1960 yılında okul öncesi eğitim alanına öğretmen yetiştirmek için Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda Çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü ilk olarak açılmıştır.1961 yılında yürürlüğe giren “222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu”nda okul öncesi eğitim önemi ve zorunluluğundan sonra Yaygınlaşmaya başlamış ve erken çocukluk ile ilgili eğitimlere hız verilmiştir (Şahin, 2005; Akt. Altay, İra, Bozcan ve Yenal, 2011). Bu bağlamda profesyonel anlamda bu yaş grubuna eğitim verebilecek kişilerin yetiştirilmesi için lisans düzeyinde programların açılması hedeflenmiştir. Erken çocukluk dönemi, Ortaöğretim düzeyindeki Meslek Liselerinde ve farklı Bakanlıkların eğitim veren kurumlarına eğitim-öğretim hizmeti verebilmek için Anaokulu öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği ve Çocuk Gelişimi bölümleri gibi farklı bölümler açılmıştır. Bölüm farklı yıllarda farklı üniversitelerde çeşitli aşamalardan sonra kurulmuştur. Çocuk Gelişimi Bölümü, 1968 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Ev Ekonomisi Yüksek Okulu çatısı altında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi adıyla kurulmuştur. Daha sonra YÖK'ün 23.03.1996 tarihli kararı ile “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi” adını almıştır. Çocuk Gelişimi Bölümü 21.05.2007 tarih ve 2007/12216 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi altında “Çocuk Gelişimi Bölümü” olarak yeniden yapılandırılmıştır (Hacettepe Üniversitesi, 2020). Daha sonra farklı yıllarda farklı birimler altında Çocuk Gelişimi bölümleri oluşturulmaya başlanmıştır. Sonraki süreçte çocuk gelişim bölümleri Sağlık Bilimleri Fakülteleri adı altında yapılandırılmıştır. Bugün Türkiye’de 82 farklı üniversitede çocuk gelişim bölümü çocuk gelişimci yetiştirmektedir (YÖK, 2020). Çocuğun yetişmesi, sağlığının korunması, çocuğa yönelik programların oluşturulması, destek eğitiminin sağlanması ve ihtiyaca uygun hizmetlerin verilebilmesi için çocuk ile ilgilenecek kişilerin nitelikli bir şekilde yetiştirilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alan kişilerin rolü oldukça büyüktür.

Birçok kurum bünyesinde çalışan çocuk gelişimcinin istihdam edildiği bir diğer alan ise çocuk adalet sistemine bağlı olarak adli kurumlardır. Çocuk adalet sisteminin her aşamasında çocuğun yüksek yararı dikkate alınarak farklı meslek gruplarından uzmanların çocuklar ile ilgili süreçlerde yer aldığı, çocuk gelişimcilerinde bu meslekler arasında yer aldığı ilgili kanunlarda belirtilmiştir. Sosyal çalışma görevlisi ünvanı altında hizmet eden çocuk gelişimciler suça sürüklenmiş çocukların genel durumlarını, adli ortamlarda kendilerini ifade edebilmelerinin yanında, çocuk adalet sisteminin her aşamasında gelişimlerinin takibiyle ilgilenmektedirler. Çocuk gelişimci, sadece suça sürüklenmiş çocukların değil aynı zamanda suç mağduru çocukların gelişimleriyle ilgilenen bir

destekçidir (Kırımsoy ve diğ., 2013). Bu kapsamda çocuk gelişimciler çocuk adalet sisteminde ve ceza infaz kurumlarında çocuklarla doğrudan çalışan meslek mensupları arasındadır.

Türkiye’de çocuk gelişimcilerin istihdam edildiği kurumlardan bir diğeri ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. Kökleri 1863 yılında kurulan Darüşşafaka’ya dayanan bu kurum tarihsel süreçte kapsam ve hizmet uygulamalarını genişleterek farklı isimlerde görev yapmıştır (Reçber, 2018). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda, Meslek tanımlarına uygun olarak Sosyal Hizmet niteliğinde görevler ifa eden çocuk gelişimcilerin görevleri, Anayasanın 124. maddesi ve 2828 sayılı kanun uyarınca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca çıkarılan birtakım yönetmeliklerce belirlenmiş bulunmaktadır. Bakanlık bünyesinde ilgili kuruluşlarda çalışan çocuk gelişimciler çocukların gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurarak eğitim programları düzenlemek ve izlemek, sanatsal ve fiziksel faaliyetlere yönlendirmek, sağaltım faaliyetlerinde bulunmak, gelişimsel testler uygulamak, çocukları toplumsal yaşama hazırlamak vb. faaliyetler yürütmektedirler.

Birçok farklı disiplinle ortak paydada buluşan çocuk gelişimi alanı, çalışma alanı olarak da aynı şekilde farklı kurumlarda istihdam olanağı sunmaktadır. Çocuk gelişimciler, sağlık kurumlarından eğitim kurumlarına, çocuk adalet sisteminden özel eğitim kurumlarına ve sosyal hizmet kurumlarına kadar birçok farklı kurumda görev almaktadır. Bu kurumlarda istihdam edilen çocuk gelişimcilerin görev tanımlarına bakıldığında; ilk olarak sağlık kurumlarında, çocuk gelişimi birimlerinde gelişimsel izlem ve takip uygulamaları yaptıkları görülmektedir. Eğitim kurumlarına bakıldığında, hem okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi öğretmeni olarak hem de meslek liselerinde çocuk gelişimi öğretmeni olarak görev aldıkları görülmektedir. Çocuk adalet sisteminde ise “Sosyal Çalışma Görevlisi” olarak çalışmalarını yürüten çocuk gelişimciler; bu kurumlarda çocuk hakkında yürütülen muhakemeye süje olarak katılarak, sürecin daha etkin olmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca özel eğitim kurumlarında da görev alan çocuk gelişimciler, bu kurumlarda çocukların gelişimsel olarak değerlendirilmesi ve izlenmesi ile ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır. Son olarak sosyal hizmet kurumlarına bağlı sosyal hizmet merkezleri, çocuk evleri, çocuk destek merkezleri, konuk evleri, özürülülerin bakımı, rehabilitasyonu ve aile danışmanlığı birimlerinde de çocuk gelişimciler istihdam edilmektedir.

Çocuk gelişimcilerin Türkiye’de aldıkları eğitim ve yaptıkları faaliyetler dikkate alınarak bu çalışmada genel olarak çocuk gelişimcilerin görev aldığı kurumlar ve bu kurumlarda yaptıkları faaliyetlerin detaylı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

### **1. Sağlık Kurumlarında Çocuk Gelişimci**

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışını takiben 3 Mayıs 1920 tarihinde kurulan Sağlık Bakanlığı bünyesinde 1952 yılında Ana Çocuk Sağlığı Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) gibi milletlerarası teşekküllerden yardım temin edilerek, Ankara’da 1953’te bir Ana ve Çocuk Sağlığı Tekâmül Merkezi tesis olunmuştur (Sağlık Bakanlığı, 2020). Diğer sağlık personeli kapsamında bu birimlerde Çocuk Gelişimciler de görev almaya başlamıştır.

Sağlık Bakanlığı (2014) tarafından Resmi Gazetede yayınlanan Sağlık Meslek Mensupları İle Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmeliğe göre Çocuk gelişimcilerin görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanmaktadır:

- “a)Çocukların zihinsel, dil, motor, öz bakım, sosyal ve duygusal gelişimlerini değerlendirerek çocuğun ihtiyaçlarına yönelik gelişim destek programlarını hazırlar ve uygular.
- b)Sağlık kurumlarında çocuğun uyum ve gelişimine uygun ortamın hazırlanmasında görev alır.
- c)Riskli bebek ve çocuk izlemlerinde ilgili uzman gözetiminde görev alır ve gelişimi destekleyici çalışmaları yürütür.
- d)Çocuk gelişimi ile ilgili materyallerin tasarımını planlar ve yapar.
- e)Aileye çocuğun gelişimine yönelik eğitim verir.”

Tam olarak ele alındığında Çocuk Gelişiminin titizlikle ele aldığı çalışmalar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Çocuğun gelişimini bir bütün olarak (bilişsel gelişim, dil gelişimi, motor gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim, öz bakım becerileri) ele almak ve çocuğu her zaman merkeze koymak,
- Çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak müdahale programı oluşturmak,
- Gelişim boyunca bilinmesi gereken ve dikkat edilmesi gereken noktaları bilmek ve kritik noktaları belirlemek,
- Aile ve çocuk etkileşimi sürecinde aktif rol almak,
- Tanılama ve takip çalışmaları yapmak,
- Çocuğa yaklaşım, çocuğun davranışları, çocuğun eğitim süreci ve ruh sağlığı konularında görüş bildirmek,
- Alanda yer alan diğer profesyonellerle iş birliği içinde bulunmaktır (Keskin, Salık, Akbaş, Bayram ve Aral, 2017).

Çocuk Gelişimi Birimi'nde poliklinik hizmeti veren Çocuk Gelişimciler; Gelişimsel Pediatri, Yatan Hasta servisleri ve Oyun Odaları gibi birimlerde de görev almaktadır. Bu birimlerde görev, yetki ve sorumluluk sahibi olan Çocuk Gelişimciler genel olarak 0-18 yaş aralığında yer alan tipik veya atipik gelişim gösteren, özel gereksinimi olan, hastanede yatan ve dezavantajlı olan çocukların tüm gelişim alanlarını değerlendirmekte ve desteklemektedir. Ayrıca bu çocuklar için gelişimsel sapmanın önlenmesi ve gelişimsel açıdan sorun yaşayan çocuklara gelişimsel destek programının hazırlanması çalışmaları yapmaktadır (Gençer ve Yüksel, 2016). Amerikan Pediatri Akademisi tarafından yayımlanan kılavuza göre çocukların standart tarama araçları ile belli aralıklarla ölçülmesi ve gerekli gelişimsel değerlendirme testlerinin uygulanması gerekmektedir (Demirci ve Kartal, 2012). Çocuk Gelişimcilerin bir görevi de bu testleri uygulamaktır. Altıparmak ve Hesapçioğlu (2013) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma sonucuna göre, Çocuk Gelişimi polikliniğine yönlendirilen çocuklar çoğunlukla büyüme değerlendirmesi için başvuru yapmaktadır. Yine bu araştırmaya göre başvuruda bulunan ailelerin %39,2'si Ankara Gelişim Tarama Envanteri ve %16,2'si Denver Gelişimsel Tarama testi yaptırmıştır. Çocuk gelişimi uzmanları, bu gelişimsel taramaları yaparak gelişimsel destek önerilerinde bulunmuşlardır.

Türkiye'de Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzmanlarının sayısının giderek artması beraberinde yoğun iş gücü de gerektirdiğinden sağlık alanında Çocuk Gelişimci istihdamının artırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır(Altıparmak ve Hesapçioğlu, 2013). Sağlık Bakanlığı (2013) Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğine göre, Çocuk Gelişimi kadrolarına atanabilmek için Sağlık Bilimleri Lisansiyeri olmak, en az lisans eğitimi veren Yükseköğretim kurumlarından mezun olmak ve KPSS sınavından en az 70 almak şartları bulunmaktadır.

Solak (2014) tarafından üçüncüsü hazırlanan “Türkiye’de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durum Raporu” incelendiğinde, Sağlık Bakanlığında çalışan çocuk gelişimci sayısının toplamda 287 kişi olduğu görülmektedir. Sağlık Bakanlığında çalışan çocuk gelişimcilere yönlendirilen çocuklar ilk muayene için ilgili poliklinikte görevli

hekime başvurmak zorundadır. Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu (1987) doğrultusunda hekim görüşü esas alınmaktadır. Dolayısıyla Çocuk Gelişimi Uzmanlarına direk yönlendirilemeyen çocuklar için muayene ve çeşitli tahlillerden geçme süreci bir takım güçlükler doğurabilmektedir.

Sağlık alanında çalışan Çocuk Gelişimciler, ekip çalışması içerisinde yer alarak disiplinler arası bir yaklaşımla sorunları çözecek şekilde yetiştirilmektedir. Bu durum sağlık hizmetlerinde oldukça önemli bir yere sahip olmalarını sağlamaktadır. Alanında yetkin ve donanımlı bir Çocuk Gelişimi Uzmanı tarafından çocukların gelişimsel takibinin yapılması, gelişim desteği sunulması, çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak, gerektiğinde ise bireysel ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde çalışmalar yürütülmesi oldukça önemli görülmektedir (Taştepe ve Akyol, 2014).

Sağlık Bakanlığı bünyesinde birçok farklı kurum ve kuruluşta Çocuk Gelişimciler görevler verilmektedir (Alabay, 2019). Bu kurum ve kuruluşlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlama Merkezleri (AÇSAP)
- Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna Bağlı Hastaneler
- Hastanelere Bağlı Kurum Kreşleri ve Anaokulları
- Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)
- Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri (AÇSAP)
- Sağlık Bakanlığı Danışma ve Destek Hatları

## 2. Eğitim Kurumlarında Çocuk Gelişimci

Çocuk Gelişimi Bölümü, Çocuk Gelişimi ve Eğitim Öğretmenliği mezunları farklı kurumlarda farklı görev ve pozisyonlarda çalışabilmektedir. Çalışabilecek kurumların biri de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlardır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde;

### 2.1. Milli Eğitim Bakanlığında Öğretmen Olarak Çocuk Gelişimci

Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında öğretmen olarak atanacakların atamalarına esas olan alanlar ile mezun oldukları yüksek öğretim programları ve aylık karşılığı okutacakları derslere ilişkin esaslar (Personel, MEB, 2020) yönetmelik çerçevesince belirlenmiş olup, ilgili kriterleri sağladıktan sonra öğretmen olarak atanabilmektedirler. Yine yönetmelikte yer alan Geçici Madde-7'ye göre ihtiyaç duyulduğu takdirde Bakanlık ile ilgili Üniversite arasında 31/10/2008 tarihinde imzalanan "Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenliği Sertifika Programı İş Birliği Protokolü" kapsamında 1500 kişi kontenjanlı 540 saat süreli sertifika programını başarı ile tamamlayan Çocuk Gelişimi mezunlarının Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenliğine ataması yapılabilmektedir.

**Tablo.1.** Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları'nda yer alan, Alan bazlı Atama Usulleri aşağıdaki gibidir (MEB, 2020).

ATAMAYA ESAS OLAN ALAN	MEZUN OLDUĞU PROGRAMI/FAKÜLTE	YÜKSEKÖĞRETİM OKUTACAĞI DERSLER
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Değişik: 09/08/2018 tarih ve 101 sayılı TTKK)	1. Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği 2. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü (*) 4. Çocuk Gelişimi Bölümü (*) 5. Çocuk Sağlığı ve Gelişimi Bölümü (*)	-Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanının; • Erken Çocukluk Eğitimi • Özel Eğitim dallarının alan/dal dersleri -Diğer Alanların Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanına ait alan/dal

			dersleri ve modülleri -Okul Öncesi Eğitimi -Özel Eğitim Okul ve Sınıflarında Okul Öncesi Eğitimi
Eğlence Hizmetleri (Değişik:22/02/2019 tarih ve 4 sayılı TTKK)	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği 2. Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği 3. Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği 4. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği 5. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği 6. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü (*) 7. Drama (*) 8. Turizm Animasyonu (*) 9. Oyunculuk (*) 10. Rekreasyon/Rekreasyon Yönetimi (*) 11. Drama ve Oyunculuk (*) 12. Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği (*) 13. Tiyatro Eleştirme ve Dramaturji Bölümü (**)		-Eğlence Hizmetleri Alanının; • Animatörlük • Çocuk Animatörlüğü dallarının alan/dal dersleri -Diğer alanların Eğlence Hizmetleri alanına ait alan/dal dersleri ve modüller
Okul Öncesi (Değişik: 09/08/2018 tarih ve 101 sayılı TTKK)	1. Okul Öncesi Öğretmenliği 2. Ana Okulu Öğretmenliği 3. Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği 4. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği 5. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü (*) 6. Çocuk Gelişimi Bölümü (*) 7. Çocuk Sağlığı ve Gelişimi Bölümü (*)		Okul Öncesi Eğitimi Özel Eğitim Okul ve Sınıflarında Okul Öncesi Eğitimi

(\*) Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliği ile açılan / açılacak olan Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon Programı / Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası Programını başarı ile tamamlayanlar

## 2.2. Özel Eğitim Merkezleri/Kurumlarında Çocuk Gelişimci

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan; "MADDE 38 – (Değişik:RG-2/8/2013-28726) (1) Kurumlarca ihtiyaç duyulan alanlarda, dersin özelliğine göre uzman öğretici ve usta öğretici görevlendirilebilir" (OOKGM,2020). Özel Eğitim Merkezlerinde çalışan Çocuk Gelişimi bölümü mezunları, özel gereksinimi olan bireylere yönelik olarak eğitim performanslarını dikkate alarak eğitimleri için gerekli materyalleri hazırlayarak bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlar. BEP'te alanıyla ilgili uygulama ve değerlendirme yapar. Aynı zamanda yetersizliği olan çocuğun gelişimini izler ve eğitim performansını ortaya çıkarır. İlgili uzmanlar ile iş birliği yapar. Ailelere ve diğer personele konu ile ilgili rehberlik hizmeti yapar. Çalıştığı kurumda aile danışmanlığı görevini yürüterek ailelere ve bireylere yönelik eğitim çalışmaları hazırlar ve öğretmen ve diğer personel ile birlikte plan yapar.

## 2.3. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ve Eğitim Kurumlarında Çocuk Gelişimci

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği (2017)'ne göre; bu kurumlarda görevli olacak personel yönetmelikte Çocuk Gelişimi ve Eğitimsi, Eğitim programcısı, Sosyal Çalışmacı, Psikolog, Psikometrist, Fizyoterapist ve Ergoterapist şeklinde yer almaktadır. Yönetmelikte Çocuk gelişimi ve eğitim uzmanı; Üniversitelerin ilgili alanından (Çocuk Gelişimi veya Çocuk Sağlığı ve Eğitimi) mezun olmak koşulu ile merkezlere görevlendirilir. Bu kurumlarda öğrencilere, öğretmenlere, kuruma gelen ailelere, çocukların gelişimlerine ilişkin bilgiler verir. Var olan yetersizlik ya da sorunlara yönelik olarak çözümlerin oluşturulmasında ve gerekli önlemlerin alınmasında yardım sağlayan kişi olarak tanımlanır.

## 2.4. Yüksek Öğretim Kurumu Bünyesinde Çocuk Gelişimci

Üniversitelerin;

- ✓ Eğitim Fakültelerinde yer alan Okul Öncesi Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği Bölümlerinde,
- ✓ Sağlık Bilimleri Fakültelerinde yer alan Çocuk Gelişimi Bölümünde,
- ✓ Üniversitelerin Yüksekokul ve Meslek Yüksekokullarda yer alan Çocuk Gelişimi Bölümlerinde ve
- ✓ İlgili olabilecek diğer bölümlere;

Yüksek Öğretim Personel Kanunu, Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Kadrolarına yapılacak Atamalarda Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe riayet edilerek atamaları gerçekleştirilebilir (YÖK,2018).

### **3. Çocuk Adalet Sisteminde Çocuk Gelişimci**

Çocuk adalet sisteminin ana gayesi çocukların karşılaştıkları özel durumlarından dolayı her türlü koşulda haklarının müdafaası, uygun yargılama ortamları her koşulda çıkarlarının gözetilmesi ve adalet sisteminin getireceği yükümlülük kapsamında en az zararla kurtulmalarını sağlamaktır. Küresel bağlamda ki yargı normlarına göre çocuk adalet sisteminde sürekli çocuğun iyileştirilmesi temel hedef olmalıdır. (Akyüz 2013). Bu doğrultuda çocuk adalet sisteminde, çocuklara her türlü yargı sürecinde destek olması amacıyla çocuk konusunda çalışan çeşitli meslek mensupları ile birlikte çocuk gelişimcilere de önemli görevler düşmektedir.

Adli kurumlarda çocuk gelişimcilerin çalışma sistemini düzenleyen çalışmanın temeli ilk defa 03.07.2005 te kabul edilen 15.07.2005 te resmi gazetede yayınlanarak kanunlaşan Çocuk Koruma Kanunu'yla şekillenmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun amacı, korunmaya muhtaç olan ya da suça sürülen çocukların korunması, hak, hukuk ve refahlarını güvenceye alan düzenlemeler yapmaktır. Bu bağlamda Çocuk Koruma Kanunu'ndaki amaca hizmet etmek amacıyla sosyal çalışma görevlileri istihdam edilmiştir.13.06.2012 yılına kadar sosyal çalışma görevlisi tanımının altında geçmeyen çocuk gelişimci ibaresi ilgili tarihte yapılan değişikliklerle kanuna eklenmiştir. Bu değişiklikle beraber çocuk gelişimcilerin adli kurumlarda ki çalışma durumları da resmen başlamıştır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Yapılan değişikliklerle çocuk adalet sisteminde çalışan çocuk gelişimciler bizzat ünvanlarıyla tanımlanan bir kadroya değil sosyal çalışma görevlisi sıfatı altında çalışmaktadırlar. Adli kurumlarda çalışan sosyal çalışma görevlilerinin tanımı Çocuk Koruma Kanunu'nda detaylı olarak belirtilmiştir.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Çocuk Koruma kanunda bahsedilen görev tanımlarında 1- Soruşturma ile ilgili 15. Madde'nin 2.fikrasında "*Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hâkimindeki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir*"(Çocuk Koruma Kanunu,2005). İbaresiyle çocukların ifade verme zamanında ve çocukla ilgili diğer işlemlerde çocuğa refakat etmesine imkân tanımaktadır.

2- Duruşma ile ilgili 22. Madde'nin 2.fikrasında "*Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hâkimindeki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir*" (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). İfadesiyle mahkeme salonunda çocuğun yanında bulunmasına fırsat vermektedir.

3- Sosyal Çalışma Görevlileri ilgili 33. Maddenin in 4.fikrasında "*Hâkiminde sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu*

yerdeki mahkemeye inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir” (Çocuk Koruma Kanunu,2005) ifadesiyle çocukla ilgili yapılacak inceleme faaliyetlerine katılmasına olanak tanımaktadır.

İlgili maddelerde geçen sosyal çalışma görevlerinin görev tanımlarıyla alakalı genel bir değerlendirme olarak Sosyal Çalışma Görevlilerinin görevleri başlıklı 34. Madde’de en geniş haliyle şu şekilde ifade edilmiştir;

“a) Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,

c) Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

(2) İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri sırasında yaptıkları ve hâkim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir” (Çocuk Koruma Kanunu,2005).

Sosyal çalışma görevlisinin görevi, çocuk ve aileye, danışmanlık ve yardım kisvesi altında sorumlu olduğu durum ve yaptığı cürüm ile ilgili destek olmaktır. Sosyal çalışma görevlisi atandığı görevi yerine getirmek amacıyla, duruşmaya katılır. Sosyal çalışma görevlisi, hâkimin çocuk hakkında vereceği kararlarda (tedbir kararı, uygulanması öngörülen yaptırım) , çocuğun kişilik yapısına ve içinde bulunduğu şartlara uygun tavsiyelerde bulunur. Mahkemenin çocuk ile ilgili kararı verildikten sonraki süreçte ise karara sebep olan sosyal olayın yansımalarının tedariki amacıyla destek olur. Örnek olarak , çocuğun sosyal yapıya entegre olmasıyla ilgili bir sorun varsa , sosyal çalışma görevlisi bu ortamı tesis eder ve denetler; ceza infaz kurumuna giderek çocuğa ziyaret gerçekleştirerek onun denetim ve gözetimini gerçekleştirir (Kırımsoy ve diğ., 2013.) Bu süreçlerin işletilmesi sırasında birinci öncelik çocuğun yararınıdır. Uygulama aşamalarında ise gizlilik, yeterlik, ilişkiler, yöntemler ve açıklamalar gibi durumlar mevzu bahistir. Ayrıca rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda çocuklarla iletişime geçme, görüşme ayarlama, çocuğun yaşamıyla alakalı görüş bildirme ve önlem faaliyetleri söz konusudur. Bu sebeple alanda istihdam edilen çalışanların kendi alanında rüşünü ispatlamış donanımlı kişiler olması istenmektedir (Demiröz ve Altındağ, 2012)

### **3.1. Aile mahkemesi bünyesinde boşanma , velayet kişisel ilişki davalarında görevli uzmanlar**

Aile mahkemelerinde çalışan uzmanlar, uygun bir zemin oluştuğunda tarafları önceden belli olan bir saatte bir araya getirerek görüşmeye çağırılmalıdır. Programlı bir görüşme kapsamında aile fertleriyle münferit görüşmeler yaparken görüştüğü kişinin görev ve sorumluluklarını bildirmeli ve görüşmenin amacıyla ilgili bilgilendirme yapmalıdır. Görüşme sürecinde kişilerin uzlaşmasına imkan tanımalı, gereksinim duyulması durumunda taraflarla tekrar görüşme gerçekleştirmelidir. Aksi durumda istem olursa velayet, şahsi ilişki tesisi, boşanma mevzularıyla ilgili araştırma yapmalıdır. Konu ile ilgili dava dosyasını incelemek, rapor yazma aşamasından önce diğer paydaşlarla görüşmeler yapmak ,elde edilen bilgi ve verileri yorumlamanın neticesinde ortaya çıkan mevcut



verileri değerlendirdikten sonra raporlaştırarak mahkemeye sunması ayrıca duruşmaya çıkarılacak çocuğun hazırlanmasını sağlamak diğer görevlerindedir (Kırımsoy ve diğ., 2013.)

2003 yılında kurulup 2005 yılında faaliyetlerine başlayan Aile Mahkemeleri'nde uzmanlar görevlendirilmiş ve bu uzmanlar sosyal çalışma görevlileri ile benzer meslek gruplarından oluşmakta ancak çocuk gelişimciler Aile Mahkemeleri Kanunu'nda belirtilen psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar arasında tanımlanmamıştır. Dava sürecine dâhil olan bu uzmanlar çocukların muhatap olduğu ilk kişidir. Bu bağlamda çocuğun dünyasını yakından tanıyan konuştuğu dili bilen gelişimi noktasında söz sahibi olan kişilerin varlığı önemli bir avantaj sağlamaktadır. Mahkeme sürecinde çocukların uzmanlarla görüştürülerek kendini daha rahat ifade edebilmesini ve süreçten en az zararla kurtarılmasını hedeflemektedir. Çocuğun yaşıyla ilişkili ifade vermesi gerektiği durumlarda yine uzmanlar çocukla gerçekleştirecekleri ön görüşme yoluyla süreç konusunda bilgilendirirler (Altındağ ve Sağlam, 2012).

### ***3.2.Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde Çocuk gelişimci***

Bu mahkemelerde çalışan uzmanlar Çocuk Koruma Kanunu kapsamında sosyal çalışma görevlisi olarak görev yapmakta ve hazırladıkları raporlarla korunmaya muhtaç ya da suça sürüklenen çocukların muhafazasını hak ve hukuklarını ve refahlarını güvence altına almayı amaçlamaktadırlar. Rapor hazırlama sürecinde aile ve çocuk görüşmeleri, dosya incelemesi, ev ziyaretleri yapmaktadırlar. Uzmanlar edindiği bilgilerle çocuklar hakkında Çocuk Koruma Kanunu'nda ifade edilen korumacı ve destek sağlayıcı tedbir önerilerinde bulunmaktadır. Uzmanlar bu önerilerde bulunurken korunmaya muhtaç çocukların dezavantajlı durumlarını, ebeveyn yeterliliklerini ve aile yanında yaşamasına neden olacak olumsuz koşulları değerlendirmektedir. Uzmanlar suça sürüklenen çocuklar için ise, çocuğun suç işlemesine neden olan etmenleri, bu etmenlerin ortadan kaldırılması için gerekenleri değerlendirmektedirler. Uzmanların Çocuk-Çocuk Ağır Ceza ve diğer ceza mahkemelerindeki bir diğer görevi de, suç mağduru çocukların soruşturma (savcılık) ve kovuşturma (mahkeme) aşamasında ifadelerinin alınması esnasında yanında bulunmak, onları sosyal ve duygusal açıdan savcılık ve mahkeme süreçlerine hazırlamaktır. Bu görevleri ile kesin bir düzenleme bulunmasa da temel olarak çocuğun ifade vermeye hazırlanması ve ifade sırasında heyecanını yenmesine yardımcı olması olarak söylenebilir. Bu açılardan bakıldığında çocuk gelişimciler, Çocuk Koruma Kanunu'nda sosyal çalışma görevlisi olarak tanımlanan mesleklerden bir tanesidir ve görev verildiğinde yukarıda anlatılan bütün görevleri yerine getirmekle görevlidir. Mesleki donanım açısından çocukları detaylı olarak değerlendiren, onları aile ve sosyal çevresi içerisinde ele alan ve gelişimsel açıdan karşı karşıya oldukları riskleri öngörebilen bir mesleki yeterliliğe sahiptir. Çocuğu gelişimsel olarak iyi tanıyan ve değerlendiren çocuk gelişimciler, ceza mahkemeleri ve savcılık süreçlerinde çocukları kapsamlı olarak değerlendirebilen ve onların yararına olan unsurları tespit edip bu doğrultuda çocuk adalet sistemine katkı sunabilen bir meslektir (Çocuk Koruma Kanunu,2005).

### ***3.3.Ceza infaz kurumlarında çalışan çocuk gelişimciler***

29.3.2020 tarihinde resmi gazetede yayımlanan "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında" Yönetmelik çerçevesinde ceza infaz evlerinde **psiko-sosyal yardım servisi** bünyesinde çalışan çocuk gelişimcilerin görev tanımıyla ilgili Madde 12 de şu şekilde ifade edilmiştir.

*“Psiko-sosyal yardım servisi; personel ve hükümlülerin ruh ve beden sağlığı ve bütünlüğüne ilişkin koruyucu, geliştirici programları araştıran, uygulayan ve gerektiğinde tedavi sürecine katılarak psikolojik destek ve müdabelede bulunan, ayrıca hükümlülerin bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek bireysel gelişmelerine yardımcı olan, kurum yaşamına uyumlarını ve toplumsal yaşamla uyumlaşmalarını sağlayan ve bireyin yeniden suç işlemesini engelleyecek önlemleri alan ve bu amaçla gerektiğinde kurum en üst amirinin bilgisi dahilinde, aileler ve sosyal çevreyle görüşme yapan servistir. Psiko-sosyal yardım servisinde; psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve çocuk gelişimi uzmanı görev yapar.”* Bu madde bağlamında ceza infaz kurumlarında çalışan çocuk gelişimcilerin çocukların suça sürüklenme nedenleri tespit edip, yeniden suç işlemesini engellemeye yönelik çalışmalar yaparak sağlıklı bir rehabilite süreci işlemesine katkı sağlamaktadır.

### **3.4.Son Düzenlemeler**

*“Madde 33- (1) (Değişik cümle:17/10/2019-7188/35 md.)” “Adalet Bakanlığınca en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi mahkemelere görevlendirilmek üzere adliyelere atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir”*

Bahsi geçen düzenlemedeki atananlar yerine görevlendirilmesi bağlamında uzmanların çocuk ve aile açısından süreçte yaptıklarında herhangi bir değişiklik olmamakla birlikte uzmanların sadece bağlı bulunduğu mahkemede görev alması yerine, bir müdürlük altında şubeler (hukuk, ceza) şeklinde toplanmaları, adli sürece giren her çocuk için bu müdürlük bünyesindeki uzmanların görevlendirilmesi amaçlanmaktadır.

*“Madde 20 (3) (Ek:14/4/2020-7242/54 md.)” “Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takip edilen çocuk için adli kontrol süresince rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmaları yürütülür.”*

En son yapılan bu değişiklikle çocuğu olası bir suça sürükleyebilecek etmenleri öngörüp bir kontrol mekanizması oluşturmayı amaçlamaktadır.

### **4. Özel eğitim Kurumlarında Çocuk Gelişimci**

*“Özel eğitim gerektiren birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve akademik yeterliliği açısından yaşıtlarına kıyasla beklenen düzeyden başka farklılıklar gösteren”* birey olarak ifade edilmektedir (Ataman,2009).

Özel eğitim kurumları; özel gereksinime ihtiyacı olan bireyin toplumla uyum sağlamaya yönelik ve sosyal yaşantıda tek başına destektsiz bir şekilde gerekli becerileri yapabilme ayrıca bilişsel, öz bakım, sosyal ve dil alanlarındaki gelişimi yaşına uygun okul yaşantısı ve ilgi alanları ile ilgili davranış öğretmek için bireye ve ailesine hizmet sunulan eğitim ortamı olarak nitelendirilmektedir(Çitil, 2013).

Dünyada “Özel eğitim” etkinliklerinin“ Victor’un Itard” öncülüğü ile yayıldığı bilinmektedir. Bu etkinlik özellikle;bilişsel alanda yetersizliği olan bireylerle yapılmıştır. Bu çalışmayı takip eden birçok bireysel çalışmalar yapılmıştır. Engellilerle yapılan ilk grup eğitimleri; özellikle işitme engelli ve zihin engelli bireyler için önemsenip çeşitli ülkelerde eğitime başlamıştır (Venn,2004).

Ülkemizde ise özel eğitim ilgili etkinlikler ; “1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi”nde işitme engeli olan bireylere eğitim verilmesi ile başlamıştır.Bu okul görme engeli olan bireylere eğitim ile devam edip daha sonra kapanmıştır. Daha sonra“Özel İzmir Sağırılar-Körler Okulu açılmış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı”

bünyesinde özel gereksinimli çocuklara eğitim verildikten bir süre sonra “Milli Eğitim Bakanlığı” eğitim için çalışmalara devam etmiştir. Bu süreçte ders programında; kapsamlı değişikliğe gidilmiş ve özel gereksinimli çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre hazırlanması gerektiği üzerinde durulmuştur(Avcıoğlu, 2017).

Özel eğitim hizmetinde çalıştırılmak üzere; Gazi üniversitesine bağlı birim içinde “Özel Eğitim Şubesi” kurulmuş. Ancak iki yıl sonra kapanmış daha sonra özel gereksinimli çocukların eğitilmelerine dair kanunlar belirlenmiştir. Buna istinaden “Anadolu Üniversitesi’nde Özel Eğitim bölümü” kurularak özel eğitimci mezunlarını vermeye başlamıştır. 1992’de “3797 sayılı Kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü” açılmıştır. “573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile engellilere bağlı özel eğitim esasları” düzenlenmiştir. Bu yüzden “özürlüler kanunu” ile taslak belirlenip, kanundaki maddeleri değiştirilmek üzere “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” yayınlanmış ve sonraki aşamada eğitim öğretim ile ilgili son şeklini almıştır(Ataman,2011).

Özel eğitim kurumlarında; özel gereksinimli çocuklara yönelik hizmet sunan personeller kurum türlerine göre çeşitli görevlerde yer almaktadırlar. “Milli Eğitim Bakanlığı” bünyesine bağlı özel eğitim veren okullar ve kurumlarda; bireylerin eğitimi, gelişimi ve terapisinde; özel eğitimciler, dil ve konuşma eğitmenleri, psikolog, PDR programı mezunu, diyetisyen çocuk gelişimi mezunu, sosyal hizmetler mezunu ve odyolog gibi çeşitli alan uzmanları görev almaktadırlar (Eripek, 1998).

Özel eğitim kurumlarında çalışan uzmanlar/öğretmenler; eğitim ya da müdahaleler sağlayacakları bireylerin gereksinim duydukları gelişim alanlarını belirleyebilmek için değerlendirme yapmaktadırlar. Özel eğitim kurumlarında çocuk gelişimciler diğer uzmanlar gibi yaptıkları değerlendirmelerle; çocukların var olan performans düzeylerini belirleyerek uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmesine ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) geliştirmesine hizmet etmektedir. Hazırlanan eğitim programının farklı gelişim alanlarındaki gereksinimlere ne şekilde cevap verdiği, program kapsamında uygulanan teknik ve yöntemlerin öğrenci performansında gelişme olup olmadığı, öğrenci programında uyarılma yapma gereksinimi belirleyebilmek için değerlendirme yapılmaktadır (Pierangelo ve Giuliani, 2006). Ayrıca özel gereksinimli çocukların; ailenin sosyo-ekonomik yapısı, ailenin eğitim düzeyi ve sosyal statüleri gibi konular ile ilgili daha etkileşimli ilişki kurmaları farklı teknik geliştirmelerini sağlar (Akçamete,2009). Çocuk gelişimi mezunları Özel eğitim alanındaki çalışmalarını sosyal hizmet kurumları bünyesindeki rehabilitasyon merkezlerinde de devam ettirmektedirler. Özel eğitim kurumlarında çalışan çocuk gelişimcilerin; öğrencileri değerlendirme aşamasında ayrıca rapor yazma sürecinde yer alması ve toplanan test analizleri ,özel gereksinimli öğrenciye ve ailesine yönelik tüm tüm verileri, bilgileri itina ile düzenleyip bireyin/çocuğun okul hayatını etkileyen akademik çalışmalarda ve okul dışındaki sosyal yaşantısı ve birey ile ilgili detaylı çalışır ve bilgi verir.Özel gereksinimli çocuğa yönelik anlaşılır, kapsamlı, gerçekçi ve uygulanabilir önerileri içeren raporun hazırlanması çocuk gelişimciler tarafından yapılması önerilmektedir(Aksoy,2018). Bu durum özel eğitim kurumlarının daha sağlıklı ve nitelikli eğitim hizmeti verebilmesi açısından aynı çizgide yol alınmasına fayda sağlayacaktır.

##### **5. Sosyal Hizmet Kurumlarında Çocuk Gelişimci**

Sosyal politikalar bir ülkede yaşayan tüm bireylere özellikle de sosyal dezavantajlı ve korunmaya muhtaç gruplara yönelik olan güçlendirici, koruyucu, eşitliği ve sosyal adaleti sağlayıcı düzenlemeler olarak ifade edilebilir. Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, çalışma, sosyal koruma vb. birçok hizmet sosyal politikaların kapsam alanındadır. Sosyal devlet mekanizması, aileyi toplumun temel yapıtaşı olarak kabul etmiş ve ailenin ve toplumun refahını artırması esas almıştır(Çoban & Özbesler, 2009). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında, Meslek tanımlarına uygun olarak Sosyal Hizmet niteliğinde görevler gerçekleştiren çocuk gelişimcilerin görevleri, Anayasa'nın 124. maddesi ve 2828 sayılı kanun uyarınca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca çıkarılan birtakım yönetmeliklerce belirlenmiş bulunmaktadır.

Sosyal hizmet kurumlarında çalışan çocuk gelişimcilerle ilgili yönetmelikler incelendiğinde çocuk gelişimlerin kimi kuruluşlarda çocuk gelişimcisi sıfatıyla kimilerinde ise diğer meslek elemanlarıyla birlikte sosyal çalışma görevlisi sıfatıyla görev aldığı görülmüştür. Bu bölümde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde farklı pozisyonlarda çalışan çocuk gelişimcilerin görevleri incelenecektir.

### **5.1. Sosyal Hizmet Merkezleri Bünyesinde Çocuk Gelişimci**

Sosyal Hizmet Merkezleri yoksullar, yaşlı ve engelliler, şiddet mağduru çocuk ve kadınlar, evsizler, sorunlu ve parçalanmış aileler gibi sosyal dezavantajlı birey veya gruplara toplumsal bütünlüğün sağlanması adına verilen eğitimlerle birlikte sağlıklı toplum, aile ve nesillerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

2013 yılında yürürlüğe giren Sosyal Hizmet Merkezleri yönetmeliği incelendiğinde Madde 20'de çocuk gelişimcilerin görevleri Sosyal Hizmet Merkezlerine başvuru yapan çocukları tespit etmek, gelişimsel takiplerini yapmak ve danışmanlık hizmetlerini almalarını sağlamak, gelişimsel problemi olan çocukların tanılanmasını sağlamak, tedavi süreçlerinde yer almak ve bunları diğer kurumlarla birlikte organize etmek, mesleki yöntemler kullanarak çocukları değerlendirmek, eğitsel destek programları hazırlayarak aileye danışmanlık hizmeti sunmak şeklinde ifade edilmiştir (ASPB, 2013). Diğer kurumlardan farklı olarak bu kuruluş bünyesinde hizmet veren çocuk gelişimcilerin danışmanlık hizmetlerinde yer aldıkları görülmektedir.

### **5.2. Çocuk Evlerinde Çalışan Çocuk Gelişimciler**

İlk olarak 2000 yılında başlayan Çocuk evleri hizmeti, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında tedbir ya da korunma kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemek amacıyla yürütülmektedir (ASPB, 2008). 2017 yılında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle birlikte büyük binalar ve koğuş tipi yapılar yerine, çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtları kapatılarak ev tipi hizmet modeline geçilmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan faaliyet raporunu göre 2018 yılı itibarıyla ülkemizde 111 çocuk evleri sitesi, 1.192 çocuk evi bulunmaktadır; bu kuruluşlarda toplam 12.582 çocuğa fiilen bakılmaktadır (Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018). Çocuk gelişimciler ilgili yönetmelik uyarınca Çocuk evleri koordinasyon merkezinde (Madde 5) ve Çocuk Evi sorumlusu (Madde 6) olarak çalışabilmektedir. Çocuk evlerinde çalışan çocuk gelişimcilerin görev ve yetkileri ilgili yönetmeliğin 9. Maddesinde belirlenmiştir. Bunlar; çocuklara gelişimsel testler uygulamak, elde edilen sonuçlara göre bunları raporlaştırmak, çocukların gelişim alanlarına ve yaşlarına göre eğitim programları hazırlamak, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için diğer meslek elemanlarıyla iş birliği yaparak özel eğitim programı hazırlamak, çocuklara

toplumsal kuralları öğretilmesi adına mesleki çalışmalarda bulunmak, kuruluştaki çalışan diğer meslek elemanlarıyla koordineli bir şekilde çocukların gelişimlerini destekleyici etkinlikler yapmak şeklinde ifade edilebilir (ASPB, 2008).

### **5.3. Çocuk Destek Merkezlerinde Çalışan Çocuk Gelişimciler**

Sosyal rehabilitasyon hizmetleri kapsamında hizmet veren çocuk destek merkezleri; suç mağduru olan, suça sürüklenen, refekatsiz, sokakta sosyal tehlikelerle karşılaşan çocuklardan hakkında koruma ve bakım tedbiri verilen 11-18 yaş arasındaki çocukları toplama bütünleştirmek adına onlara, psiko-sosyal desteklerinin sağlandığı ve yaşamış oldukları olumsuzlukların etkilerinin en aza indirilmesinin amaçlandığı yatılı hizmet verilen bir sosyal hizmet kuruluşudur. AÇSHB 2018 yılı faaliyet raporuna göre, ülke genelinde 63 çocuk destek merkezi bulunmaktadır. 2018 yıl sonu itibarıyla 1.632 çocuk bu kuruluşlardan fiilen hizmet almıştır. (Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018). 2015 yılında yürürlüğe giren Çocuk Destek Merkezleri yönetmeliği incelendiğinde Madde 34'de çocuk gelişimcilerin görevler ve yetkileri çocukları gelişimsel olarak izleyip değerlendirmede bulunmak, 18 yaşından küçük anne ve gebe çocuklara çocukların gelişimiyle eğitim vermek ve bunların takibini yapmak şekilde belirlenmiştir (AÇSHB, 2015).

### **5.4. Kadın Konukevlerinde Çalışan Çocuk Gelişimciler**

Kadın konukevleri cinsel, duygusal, fiziksel, sözlü ve ekonomik istismar ve şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınların ve varsa beraberinde çocuklarının hiçbir ayırım gözetmeksizin psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla hizmet verilen geçici süreyle kalınabilen kuruluşlardır (AÇSHB, 2013). Çocuk gelişimciler kadın konukevlerinde sosyal çalışma görevlisi ve çocuk gelişimcisi sıfatlarıyla görev alabilirler. İlgili yönetmeliğin 39. Maddesinde çocuk gelişimcisi rolüyle üstlendikleri görev ve yetkiler çocukların gelişimleri bütünsel olarak takip etmek, varsa sorunlarına çözüm bulmak, bu konuda mesleki çalışmalar düzenleyip rehberlik hizmeti sunmak, konukevlerindeki annelere anne çocuk ilişkisi konusunda eğitim verip organize etmek, çocuklara yönelik sosyal faaliyetler yürütmek, travmaya uğramış çocuklar için uygun etkinlikler planlayıp uygulamak şeklinde ifade edilmiştir (AÇSHB, 2013).

### **5.5. Özel Gereksinimli bireylerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerinde Görev Alan Çocuk Gelişimciler**

Bakım, rehabilitasyon ve aile danışmanlığı hizmetleri verilen bu kurumların amacı 67691 sayılı yönetmelikte belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre bu hizmetler bir takım zihinsel, bedensel ve ruhsal özürleri nedeniyle toplum hayatına ayak uyduramayan özürlü bireylerin tespit edilmesini, incelenmesini, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, bu kişilere verilen ve ailelerine verilen danışmanlık hizmetlerini ifade eder (AÇSHB, 2010). İlgili yönetmeliğin 43. Maddesinde çocuk gelişimcisinin görev ve yetkileri kuruluş bünyesinde bulunan ve müracaat eden özel gereksinimli bireyler için gerekli öğretim yöntem tekniklerini kullanarak çocukların gelişimsel özelliklerini belirleyerek uygun eğitim programı ve ortamı hazırlamak ve uygulamak, yapılan çalışmalarını kayıt altına almak şeklinde belirtilmiştir (AÇSHB, 2010).

## **Sonuç ve Öneriler**

Çocuk gelişimciler Türkiye'de farklı kurum ve kuruluşlarda normal gelişim gösteren çocuklardan özel gereksinimli çocuklara, suça sürüklenen çocuklardan dezavantajlı çocuklara kadar her özellikteki çocuklar ve aileleri birlikte

çalışabilmektedirler. Bu çalışma sürecinde bazı kurumlarda görev tanımları açık ve net bir şekilde tanımlanmışken bazı kurumlarda bu konudaki süreç devam etmektedir. Bununla birlikte çocuk gelişimcilerin mesleki olarak katkı vereceği görev tanımlarının olmadığı yerlerde de bu durumun düzeltilmesi ve geliştirilmesine yönelik süreçler devam etmektedir. Bütün bu durumlar dikkate alınarak;

- Çocuk gelişimcilerin eğitimleri sürecinde mesleki anlamda standart oluşturulabilmesi için üniversitelerin çocuk gelişimi bölümlerinde bu yönde ortak bir ders oluşturulması yararlı olacaktır.
- Hastanelerde çalışan çocuk gelişimciler direk randevu sistemi ile hizmet verememektedir. Bu çalışma kapsamında, öncelikli görevi çocukların gelişimsel değerlendirmelerini izlemek ve takip etmek olan çocuk gelişimcilerin çocuklara ulaşma noktasında daha rahat olabilecekleri bir sistem ile çalışmalarının sağlanması önerilmektedir.
- Çocuk gelişimcilerin görev yetki ve sorumluluklarının bütün kurumlarda yönetmeliklerle açık bir şekilde tanımlanması sağlanacak hizmetlerin kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Özellikle lisans eğitimi veren kurumlarda uygulamalara ağırlık verilmesi ve lisans eğitimi alan kişilerin kurumlarda doğrudan uygulama imkanına kavuşmaları donanımlı bir şekilde mezun olması açısından önemlidir.
- Lisans öğrencilerinin eğitimleri sırasında Uygulama yerlerinin farklı kurumlarda olması, daha çok tecrübe edinmeleri ve farklı çocukları ile etkileşimde bulunmaları açısından önemlidir.
- Çocuk gelişimcilerin çalışmadığı ancak mesleki anlamda katkı vereceği düşünülen kurumlarda uygulama eğitimleri verilerek bu kurumlarda farkındalık oluşturulması yararlı olacaktır.

## Kaynakça

- AÇSHB. (2008). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Retrieved 10.05.2020, from <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-evleri-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.pdf>.
- AÇSHB. (2010). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu Ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik. Retrieved 11.05.2020, from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/09/20100903-4.htm>.
- AÇSHB. (2013). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında: Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği. Retrieved 10.05.2020, from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm>.
- AÇSHB. (2013). Kadın Konukevlerinin Açılması Ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. Retrieved 11.05.2020, from <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/mevzuat/6-kadin-konukevlerinin-acilmasi-ve-isletilmesi-hakkinda-yonetmelik.pdf>.
- AÇSHB. (2015). ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİ YÖNETMELİĞİ. Retrieved 11.05.2020, from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150329-1.htm>
- Akçamete, A. G. (2009). Özel gereksinimi olan çocuklar. A. G. Akçamete (Ed.). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aksoy, V. (2018). Özel eğitim. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-302.
- Akyüz E, 2013. Çocuk hukuku: çocukların hakları ve korunması. 3. baskı. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alabay, E. (2019). Çocuk Gelişimi Çalışma ve Uygulama alanları III : Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığına Bağlı Kurumlar ve Kuruluşlar. Kaya, Ö.M.E. (Ed.) Kurum Uygulamaları içinde (s. 169-177), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Altay, S., İra, N., Bozcan, E.Ü. & Yenal, H. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitimi ve bugünkü durumu. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1), 660-672.
- Altındağ, Ö. Sağlam, M. Boşanma Sürecinde Çocukların Haklarının Belirlenmesi ve Korunmasında Aile Mahkemesi Uzmanlarının Rol ve İşlevleri. Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu 18-19 Mayıs 2012, Ankara.
- Altıparmak, F. ve Hesapçıoğlu, S. T. (2013). Muş devlet hastanesi çocuk gelişimi polikliniğine çocuk ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğinden yönlendirilen çocuk ve ailelerinin hizmet alma nedenleri ve sağlanan hizmetlerin incelenmesi. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 6-10.
- Ataman, A. (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ataman, A. (Ed.). (2009). *Özel Gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. (7.Baskı) Ankara: Gündüz.
- Avcıoğlu, H. (2017). *Özel gereksinimi olan bireylerin değerlendirilmesi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Berk, L. (2013). Çocuk Gelişimi. Çev. Onur, B. Ankara : İmge Kitabevi.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik Sayı:2324/31083 Kabul Tarihi: 28.03.2020. Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihi: 29.03.2020.
- Çitil, M. (2013). *Yasalar ve özel eğitim*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çoban, A. İ., & Özbesler, C. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(18), 31-42.

Çocuk Koruma Kanunu. Kanun Numarası: 5395. Kabul Tarihi: 03.07.2005. Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihi: 15.07.2005.

Demirci, A. ve Kartal, M. (2012). Çocukluk dönemine ait önemli bir sorun: Gelişme geriliği ve erken tanının önemi. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(4), 1-6.

Demiröz, F., Altındağ, Ö. 5395'in Değişen Yüzü: Sosyal Çalışma Görevlileri Üzerine Düşünceler. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, 5-7 Aralık 2012, Ankara.

Doğan, A. ve Baykoç, N. (2015). "Türkiye'de Bulunan Üniversitelerin Lisans Programlarının Çocuk Gelişimi Açısından İncelenmesi. bildiri sunumu". Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale". Ankara(2012). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi.

Eripek, S. (1998). *Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.

Gander, J.M. ve Gardner, W.H. (2004). *Child And Adolescent Development*. Onur, B. (Çev. Edt.) (2015). Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ankara: İmge Kitabevi.

Gençer, A. ve Yüksel, N. (2016). Sağlık personelinin hastanede görev yapan çocuk gelişimcilere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal Of International Social Research*, 9(43), 29-54.

Hacettepe Üniversitesi (2020). Çocuk gelişimi bölümü tarihçe. <http://www.cge.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-17> adresinden elde edildi.

<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/ozel-kres-ve-gunduz-bakimevleri-ile-ozel-cocuk-kuluplerinin-kurulus-ve-isleyis-esaslari-hakkinda-yonetmelik.pdf>.

Keskin, A.D., Salık, H., Akbaş, A., Bayram, B. ve Aral, N. (2017). Sağlık alanında görev yapan çocuk gelişimcilerin uygulamalarının incelenmesi. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 4(10), 198-206.

Kırımsoy, E., Acar, H., Yokuş Sevik, H., Kaynak, H., Aydın, M., Antakyalıoğlu, Ş., Özdemir, U., Mutlu, Y. Ve Baykara Acar, Y. (2013). Sosyal çalışma görevlileri için eğitim kitabı, Ankara: Türkiye'de Çocuklar İçin Adalet Projesi Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.

Öktem, D. (2012). "Türkiye'deki Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi ve Yaş Ayrımcılığına İlişkin Paradigmanın İncelenmesi", Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi, İHOP, Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi Yayınları.

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. MEB, (2020). [https://ookgm.meb.gov.tr/meb\\_ıys\\_dosyalar/2020\\_02/25111828\\_Ozel\\_Ogretim\\_Kurumlari\\_Yonetmeli\\_gi\\_19022020.pdf](https://ookgm.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2020_02/25111828_Ozel_Ogretim_Kurumlari_Yonetmeli_gi_19022020.pdf)

Personel Genel Müdürlüğü, MEB;(2019). [http://personel.meb.gov.tr/meb\\_ıys\\_dosyalar/2019\\_12/20162254\\_2020\\_Ocak\\_Sozlesmeli\\_Ogretmen\\_A\\_tama\\_Duyurusu.pdf](http://personel.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2019_12/20162254_2020_Ocak_Sozlesmeli_Ogretmen_A_tama_Duyurusu.pdf)

Pierangelo, R., & Giuliani, G. A. (2002). *Assessment in Special Education: A Practical Approach*. Allyn & Bacon, 75 Arlington Street, Suite 300, Boston, MA 02116.

Reçber, B. (2018). İnsan hakları ve sosyal adalet açısından devletin çocuklara ve kadınlara yönelik sunduğu hizmetler: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çalışanları örneği.



- Sağlık Bakanlığı, (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.17232&MevzuatIliski=0,27.04.2020>
- Sağlık Bakanlığı, (2014). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140522-14.htm,27.04.2020>.
- Sağlık Bakanlığı, (2020). <https://www.saglik.gov.tr/TR,11489/bakanlik-tarihcesi.html,27.04.2020>.
- Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, (1987). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3359.pdf,28.04.2020>.
- Solak, M. (2014). Türkiye’de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durum Raporu <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/insangucu.pdf,28.04.2020>.
- Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2018). T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI 2018 YILI FAALİYET RAPORU. Retrieved 10.05.2020, from <https://ailevecalisma.gov.tr/media/33768/2018-yili-faaliyet-raporu.pdf>.
- Talim Terbiye Kurulu MEB, (2020). [http://ttkb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2019\\_11/14162856\\_9\\_cizelgeveesaslar.pdf](http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_11/14162856_9_cizelgeveesaslar.pdf).
- Taştepe, T. ve Akyol, A.K. (2014). Hastanelerde görev yapan çocuk gelişimcilerin çalışma ortamları ile mesleklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(1), 29-54.
- Venn, J. J. (2004). Assessing student with special needs (3. Baskı). New Jersey: ABD: Pearson Education
- Yüksek Öğretim Kurumu YÖK, (2018). <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.27923&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%B6%C4%9Fretim%20eleman%C4%B1>.
- Yüksek Öğretim Kurumu YÖK, (2020). <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20901>.